

Considerații introductive

Obligațiile afectate de termen, condiție sau sarcină sunt raporturi juridice de drept civil ce prezintă particularități referitoare la existența și executarea acestora, ceea ce conduce la producerea unor consecințe distincte în raport cu efectele obligațiilor pure și simple. Totodată, modalitățile actului juridic civil au incidență ridicată în plan practic și aplicabilitate, în principiu, generală, putând fi stipulate atât în cazul obligațiilor simple, cât și în cazul obligațiilor complexe, indiferent că sunt cu pluralitate de subiecte sau cu pluralitate de obiecte, putând afecta obligații de a da, a face sau a nu face ori obligații de rezultat sau de mijloace.

În ceea ce privește liberalitățile, având în vedere consecințele importante ale încheierii lor asupra patrimoniului dispunătorului, care se micșorează cu avantajul procurat gratificatului, aceste acte juridice sunt guvernate, în principiu, de reguli de formă și de fond speciale, prevăzute în mod expres de lege.

Din cele două premise menționate anterior decurge concluzia că **liberalitățile afectate de modalități prezintă particularități importante**, ceea ce le conferă **un regim juridic propriu, derogatoriu de la dreptul comun**, sub o multitudine de aspecte.

Reglementarea legală acordă liberalităților un conținut preconstituit, însă principiul autonomiei de voință permite părților să personalizeze clauzele acestora și să le adapteze scopului urmărit la încheierea lor, inclusiv prin stipularea de termene, condiții sau sarcini. Prin urmare, dacă părțile respectă limitele principiului libertății actelor juridice trase de normele imperative și de regulile de conviețuire socială, acestea sunt libere să însereze una sau mai multe modalități, de același tip sau distincte, în conținutul liberalității încheiate, pentru a adapta actul juridic obiectivelor vizate.

Din punct de vedere al legăturii actului juridic cu modalitățile, liberalitățile nu reprezintă acte esențialmente incompatibile cu modalitățile, precum actul de opțiune succesorală sau cel de recunoaștere a filiației, dar nu constituie nici manifestări de voință care nu pot produce efecte în absența stipulării unor modalități, precum contractul de asigurare sau contractul de împrumut, ci pot fi sau nu afectate de termen, condiție sau sarcină.

Capitolul I

Considerații generale privind modalitățile actului juridic civil și liberalitățile

Secțiunea 1. Modalitățile actului juridic civil

1. Precizări prealabile. Clasificarea actelor juridice civile în raport de legătura lor cu modalitățile. Raporturile juridice obligaționale se pot materializa în formă pură și simplă și în formă complexă. Obligațiile civile au caracter pur în cazul în care nașterea lor este sigură și definitivă, iar executarea lor are loc imediat momentului nașterii raportului juridic. Totodată, obligațiile civile au caracter simplu în situația în care sunt stabilite exclusiv între un creditor și un debitor și au ca obiect o singură prestație.

În afara raporturilor juridice obligaționale cu caracter pur și simplu, acestea se pot concretiza și în forme complexe, fie datorită prezenței modalităților care le afectează (elemente cu caracter extrinsec structurii obligației), fie ca urmare a pluralității de subiecte sau de obiecte (elemente cu caracter intrinsec structurii obligației).

Modalitățile actului juridic civil, și anume **termenul, condiția și sarcina**, constau în **elemente sau împrejurări exterioare structurii raportului juridic obligațional¹, ce afectează existența sau executarea drepturilor subiective civile și a obligațiilor civile corelative.**

¹ O parte a doctrinei juridice susține că structura raportului juridic obligațional este alcătuită din următoarele elemente intrinseci și esențiale: subiecte, conținut și obiect (*I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Actami, București, 2000, p. 10-11). Alți autori adaugă în com-

Din punct de vedere al incidenței stipulării modalităților actului juridic civil în cuprinsul acestora, se afirmă că, în relativ puține cazuri, actul juridic este pur și simplu, prevederea anumitor modalități fiind considerată regula stabilită *de eo quod plerumque fit* cel puțin în privința termenului¹.

După **criteriul legăturii cu modalitățile**, actele juridice civile se clasifică în **acte pure și simple** (*negotia pura*), în cuprinsul cărora nu este stipulată nicio modalitate, și **acte afectate de modalități**, și anume de termen, condiție sau sarcină.

Din punct de vedere al aceluiași criteriu de delimitare, actele juridice civile se pot clasifica și în **acte juridice incompatibile cu modalitățile** (căsătoria, adopția), **acte juridice care pot fi sau nu afectate de modalități** (contractul de vânzare-cumpărare, contractul de mandat) și **acte juridice inseparabile de modalități** (contractul de rentă viageră, contractul de întreținere), interesul distincției manifestându-se în planul valabilității și al producerii efectelor acestor acte. Astfel, în cazul actelor juridice de a căror esență este existența unei modalități, lipsa acesteia conduce la ineficacitatea actului².

§ 1. Noțiunea, reglementarea și caracterizarea modalităților actului juridic civil

2. Definiția și enumerarea modalităților actului juridic civil. Modalitățile actului juridic civil (*accidentale*) constau în împrejurări sau fapte

ponența structurii raportului juridic obligațional și elementul sancțiunii (*C. Jugastru*, Drept civil. Obligațiile, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2002, p. 16-18). Apreciez, alături de alți autori, că sancțiunea obligațiilor este un element structural ce diferențiază obligațiile juridice civile perfecte de obligațiile juridice civile imperfecte, pe de o parte, și obligațiile juridice de cele cu caracter moral, religios sau politic, pe de altă parte (*L. Pop*, Tratat de drept civil. Obligațiile, Regimul juridic general, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 10).

¹ *V.D. Zlătescu*, Tratat elementar de drept civil român. Teoria generală, vol. I, Casa editorială Calistrat Hogaș, București, 2000, p. 167.

² *G. Boroș*, Drept civil. Partea generală. Persoanele, ed. a III-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 197.

viitoare, nesigure sau sigure în ceea ce privește producerea lor, de care depinde ființa sau existența însăși a raportului juridic obligațional ori exigibilitatea sau stingerea unei obligații¹. Alți autori apreciază că modalitatea este o clauză conținută în act, care afectează fie începutul sau sfârșitul raportului juridic, fie modul de executare al acestuia².

Modalitățile actului juridic civil sunt reprezentate de **termen, condiție și sarcină**.

3. Noțiunea și reglementarea legală a termenului. În ceea ce privește definiția termenului (*dies*), acesta reprezintă un **eveniment viitor, cert sau incert, sigur ca realizare, până la care este amânată începerea sau stingerea pentru viitor a exercițiului drepturilor subiective civile și a executării obligațiilor civile corelative**.

Termenul presupune întotdeauna intervenția factorului timp³, deoarece acest eveniment constă într-un **interval de timp** care începe să curgă de la momentul nașterii raportului obligațional și se împlinește la data când obligația trebuie executată sau la care executarea ei încetează pentru viitor.

Regulile cu caracter general referitoare la termen sunt înscrise în dispozițiile art. 1022-1025 C. civ., în timp ce regulile speciale sunt menționate atât în diferite prevederi ale Codului civil [art. 1079 alin. (2) pct. 3, art. 1101 alin. (2) etc.], cât și în alte acte normative.

4. Definiția și reglementarea legală a condiției. Condiția, ca modalitate a actului juridic civil, constituie un **eveniment viitor și nesigur ca realizare, de care depinde însăși existența (nașterea sau desființarea) dreptului subiectiv civil și a obligației civile corelative**.

Cadrul general al reglementării condiției, modalitate a actului juridic civil, îl constituie dispozițiile art. 1004-1021 C. civ., în timp ce prevederi speciale se găsesc în o serie de alte acte normative.

¹ L. Pop, *op. cit.*, p. 125.

² V.D. Zlătescu, *op. cit.*, p. 167.

³ L. Pop, *op. cit.*, p. 126.

5. Delimitarea condiției în raport de termen. Diferențele dintre termen și condiție sunt de esență. Astfel, în timp ce termenul este un eveniment viitor și sigur ca împlinire, condiția, deși tot eveniment viitor, nu prezintă siguranța producerii; termenul afectează exigibilitatea obligației, în timp ce condiția afectează însăși existența raportului juridic obligațional; spre deosebire de condiție, termenul constă întotdeauna într-un interval de timp; termenul produce efecte pentru viitor (*ex nunc*), iar condiția produce, în principiu, efecte și pentru trecut (*ex tunc*).

6. Trăsăturile caracteristice ale condiției. Din punct de vedere al trăsăturilor specifice condiției, aceasta reprezintă un **eveniment exterior raportului juridic civil**, fiind distinctă de condițiile de valabilitate prevăzute de dispozițiile art. 948 C. civ., acestea din urmă neputând constitui niciodată o condiție, ca modalitate a raportului juridic obligațional¹.

De asemenea, evenimentul-condiție trebuie să fie **viitor**, ca și în cazul termenului, întrucât dacă acesta s-a produs, chiar dacă părțile nu au cunoscut această împrejurare, în momentul încheierii contractului, evenimentul nu va constitui o condiție, obligația fiind pură și simplă sau afectată eventual de termen, potrivit unei opinii exprimate în doctrina juridică².

Pentru a fi în prezența unei condiții, realizarea evenimentului trebuie să fie **incertă**, iar această incertitudine trebuie să privească însăși realizarea evenimentului, iar nu momentul producerii sale, ca în situația termenului incert.

Condiția reprezintă un eveniment de care **depinde însăși existența raportului juridic obligațional, nașterea sau stingerea sa**.

7. Definiția sarcinii. Sarcina, ca modalitate a actului juridic civil, constituie o **obligație de a da, a face sau a nu face, impusă gratificatului de către dispunător, în actele juridice cu titlu gratuit reprezentate de liberalități**³. Sarcina este o obligație impusă gratificatului nu ca o

¹ L. Pop, *op. cit.*, p. 131.

² C. Hamangiu, N. Georgean, *Codul civil adnotat*, Ed. Socec & Co S.A.R., București, 1930, p. 620, pct. 50-51.

³ G. Boroș, *op. cit.*, p. 268.

contraprestație, ci independent de prestația liberală a dispunătorului, deși știrbește o parte din liberalitate și o condiționează¹.

Deși nu există o reglementare generală a acestei modalități, Codul civil cuprinde anumite dispoziții referitoare la aplicabilitatea sarcinii în materie de donație și de legat².

8. Comparație între condiție și sarcină. Făcând o paralelă între sarcină și condiție, există distincții în privința domeniului de aplicare, în planul efectelor produse și al modului de operare, în timp ce asemănările se referă la aspectul că atât revocarea liberalității pentru neexecutarea sarcinii, cât și desființarea actului juridic pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea condiției stipulate produc, în principiu, efecte retroactive, iar excepțiile de la caracterul retroactiv al producerii efectelor sunt aceleași³.

8.1. În ceea ce privește domeniul de aplicare, sarcina poate fi stipulată **numai în cuprinsul unei liberalități**, spre deosebire de condiție, care poate fi inserată **atât într-un act cu titlu oneros, cât și într-un act cu titlu gratuit, fie liberalitate, fie act dezinteresat**. Prin urmare, domeniul de incidență al sarcinii este mult mai restrâns decât cel al condiției, ce poate afecta, în principiu, orice fel de act juridic civil.

8.2. Din punct de vedere al efectelor produse, condiția afectează **existența** drepturilor subiective și a obligațiilor civile corelative, în timp ce sarcina afectează numai **eficacitatea** actului juridic civil. Condiția

¹ V.D. Zlătescu, *op. cit.*, p. 173-174.

² Astfel, în dispozițiile art. 828 alin. (3) C. civ. se menționează că *donatorul este responsabil de evicțiune când este în chestiune o donațiune care impune sarcini donatarului, garanția fiind obligatorie numai până la suma sarcinilor*. De asemenea, deși dispozițiile art. 829-831 C. civ. fac referire expresă la revocarea donației pentru neîndeplinirea *condițiilor*, acest termen este folosit cu sensul de sarcină, iar nu de condiție, ca modalitate a actului juridic civil. Dispozițiile art. 930 C. civ. ce reglementează revocarea legatului pentru neexecutarea sarcinilor stipulate în cuprinsul acestuia fac trimitere la prevederile din materia donației.

³ G. Boroș, *op. cit.*, p. 270.

rezolutorie stipulată într-o liberalitate nu creează **nicio obligație în sarcina gratificatului**, spre deosebire de sarcină, care instituie **obligația gratificatului** de a o executa în condițiile prevăzute în contract, în caz contrar urmând a fi angajată răspunderea civilă contractuală a acestuia.

8.3. În ceea ce privește modul de operare, diferența dintre sarcină și condiție constă în faptul că **revocarea liberalității pentru neexecutarea sarcinii are caracter judiciar**, în timp ce **condiția operează de drept**, instanța judecătorească având numai posibilitatea să constate efectele produse de realizarea sau nerealizarea condiției¹, iar nu să pronunțe o hotărâre prin care să dispună producerea acestor efecte.

§2. Clasificarea modalităților actului juridic civil

9. Clasificarea termenului. În ceea ce privește clasificarea termenului, modalitate a actului juridic civil, în doctrina juridică² sunt folosite criteriul efectelor produse, al persoanei beneficiare, al izvorului termenului și al cunoașterii sau nu a datei împlinirii sale.

9.1. Din punct de vedere al efectelor produse, se poate distinge între **termenul suspensiv**, până la împlinirea căruia este amânat începutul exercițiului dreptului subiectiv civil și al executării obligației civile corelative (dreptul de creanță devine exigibil, iar obligația devine scadentă la împlinirea termenului suspensiv) și **termenul extinctiv**, până la împlinirea căruia este amânată stingerea exercițiului dreptului subiectiv civil și al executării obligației civile corelative pentru viitor, afectând durata obligației în sine.

¹ G. Boroj, *op. cit.*, p. 270.

² *Ibidem*, p. 255-256; L. Pop, *op. cit.*, p. 149-155; Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a VII-a, Ed. Universul juridic, București, 2001, p. 180-181; I. Dogaru, *Drept civil român. Tratat*, vol. I, Ed. Europa, Craiova, 1996, p. 256-258; C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All Beck, 2000, p. 372-373; P. Cosmovici, *Tratat de drept civil. Partea generală*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1989, p. 195.

Termenul extinctiv privește, de regulă, doar actele juridice cu executare succesivă¹, a căror executare presupune mai multe prestații eșalonate în timp. În doctrina juridică², s-a considerat că termenul extinctiv este o cauză de stingere a raportului juridic de obligații care are ca obiect o prestație sau prestații succesive ori cu executare continuă într-un anumit interval de timp.

Un raport juridic de obligații poate fi afectat atât de unul sau mai multe termene suspensive, cât și de un termen extinctiv.

9.2. În funcție de titularul beneficiului termenului, acesta se poate clasifica în **termen stabilit în favoarea debitorului**³, **termen stabilit în favoarea creditorului** și **termen stabilit în favoarea ambelor părți**.

Interesul clasificării rezidă în aspectul că numai cel în folosul căruia este stabilit termenul poate să renunțe la beneficiul acestuia, iar în situația în care termenul a fost stabilit în favoarea ambelor părți, renunțarea la beneficiul termenului se poate face numai cu acordul ambelor părți, ca aplicație a regulii *mutuus consensus – mutuus disensus*.

9.3. În raport cu izvorul său, termenul poate fi **legal** (stabilit printr-un act normativ, face parte de drept din actul juridic⁴), legiuitorul putând stabili atât termene suspensive, ca în cazul moratorului legal⁵, cât și

¹ L. Pop, *op. cit.*, p. 150.

² T.R. Popescu, P. Anca, *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Științifică, București, 1968, p. 359.

³ Potrivit dispozițiilor art. 1024 C. civ., *termenul este presupus totdeauna că s-a stipulat în favoarea debitorului, dacă nu rezultă din stipulație sau din circumstanțe că este primit și în favoarea creditorului*. Această dispoziție instituie o prezumție legală relativă conformă cu regula stabilită de dispozițiile art. 983 C. civ., potrivit căreia, în caz de îndoială, *convenția se interpretează în favoarea celui ce se obligă*.

⁴ L. Stănculescu, G. Boroș, A. Almășan, I. Pădurariu, *Drept civil*, ed. a 4-a revăzută și actualizată, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 96.

⁵ Moratoriul legal constă în suspendarea printr-o normă juridică a exigibilității unor creanțe, în favoarea unor categorii de debitori (refugiați, repatriați) sau a tuturor debitorilor (în caz de revoluție, război, calamitate) ori a unor categorii de datorii, având ca efect amânarea generală a executării unor obligații

termene extinctive, în special sub forma prorogărilor legale¹, ce constituie excepții de la principiul forței obligatorii a efectelor actelor juridice.

Totodată, termenul poate fi **convențional** (voluntar) **expres**, dacă a fost inserat în actul juridic prin acordul de voință al părților, sau **tacit**, în situația în care existența sa se deduce din natura sau alte circumstanțe ale raportului juridic civil.

În final, termenul poate fi **jurisdicțional**, în cazul stabilirii sale de către un organ de jurisdicție, categorie ce include și termenul **judiciar** acordat de către instanța de judecată, cum este cazul **termenului de grație** dispus la cererea debitorului pentru amânarea sau eșalonarea executării obligației sale.

9.4. Din punct de vedere al criteriului cunoașterii sau nu a datei împlinirii sale, termenul poate fi **cert**, caz în care data calendaristică a împlinirii sale este cunoscută din momentul încheierii actului juridic civil, sau **incert**, situație în care data împlinirii sale nu este cunoscută din momentul realizării acordului de voință al părților, însă împlinirea sa este sigură, fiind legată de un anumit eveniment viitor și sigur ca producere.

9.5. Totodată, în funcție de modul de stipulare, termenul poate fi **expres** sau **tacit** (subînțeles), caz în care, deși nu este prevăzut ca atare în actul juridic, reiese, fără îndoială, din voința părților și din împrejurări, că obligația vizată se poate executa numai într-un anumit termen².

peste data scadenței, măsura având caracter temporar și fiind motivată de cauze obiective.

¹ Prorogarea legală constă în prelungirea printr-o normă legală imperativă a duratei executării obligațiilor ulterior împlinirii termenului extinctiv stabilit prin acordul părților, din rațiuni de protecție a intereselor unor categorii de persoane, care, de regulă, sunt părți în anumite contracte cu executare succesivă, încheiate pe durată determinată.

² Un exemplu de termen tacit/implicit este acela în care, printr-un contract, una dintre părți se obligă față de cealaltă parte să scrie scenariul unui film de lung metraj, fără a fi stipulat însă un termen expres pentru executarea acestei

10. Clasificarea condiției. În ceea ce privește clasificarea condiției, modalitate a actului juridic civil, în literatura de specialitate¹ s-au folosit criteriul efectelor produse, al legăturii cu voința părților (natura sau originea condiției) și al posibilității realizării sau nerealizării evenimentului, al modului de stipulare și al caracterului condiției.

10.1. Astfel, în funcție de criteriul efectelor produse, condiția poate fi **suspensivă**, atunci când constă într-un eveniment viitor și nesigur ca realizare, de care depinde nașterea, în principiu, cu efect retroactiv, a raportului juridic de obligații, sau poate fi **rezolutorie**, dacă constituie un eveniment viitor și nesigur ca realizare, de care depinde desființarea, de regulă, retroactivă, a acestui raport născut și uneori chiar executat².

10.2. În raport de legătura cu voința părților a realizării sau nerealizării evenimentului, condiția este cazuală, mixtă și potestativă.

Realizarea condiției **cazuale** este independentă de voința părților, depinzând de hazard³ sau exclusiv de voința unei persoane nedeterminate⁴.

Condiția este **mixtă** dacă realizarea evenimentului depinde atât de voința uneia dintre părțile raportului juridic civil, cât și de voința unei terțe persoane determinate⁵.

obligații, situație în care este însă evident că obligația nu este cu executare imediată, ci necesită un termen după împrejurări.

¹ G. Boroi, *op. cit.*, p. 260-264; L. Pop, *op. cit.*, p. 135-140; Gh. Beleiu, *op. cit.*, p. 184-185; I. Dogaru, *op. cit.*, p. 261-262.

² Unii autori (S.C. Longinescu, *Elemente de drept român*, Tipografia Soc. Anonime Curierul judiciar, 1927, p. 357), pornind de la adagiul latinesc *emptio pura qua sub conditione resolvitur*, definesc condiția rezolutorie ca un act desființator de drepturi condițional adăugat la un act pur și simplu.

³ Potrivit dispozițiilor art. 1005 C. civ., *condiția cazuală este aceea ce depinde de hazard și care nu este nici în puterea creditorului, nici într-aceea a debitorului*.

⁴ L. Pop, *op. cit.*, p. 135.

⁵ În conformitate cu dispozițiile art. 1007 C. civ., *condiția mixtă este aceea care depinde totodată de voința uneia dintre părțile contractante și de aceea a unei alte persoane*.

Condiția **potestativă** constă într-un eveniment a cărui realizare depinde de voința uneia dintre părțile raportului juridic civil¹. Potrivit dispozițiilor art. 1010 C. civ., *obligația este nulă când s-a contractat sub o condiție potestativă din partea aceluia ce se obligă*, aceste prevederi reprezentând o preluare exactă a dispozițiilor art. 1174 C. civ. francez.

Pentru a limita sfera de incidență a sancțiunii nulității și pentru a conferi siguranță securității dinamice a circuitului civil în aplicarea principiului autonomiei de voință, literatura de specialitate franceză² a subclasificat condiția potestativă în condiție potestativă simplă și condiție potestativă pură, conferindu-i eficacitate actului juridic civil afectat de condiție potestativă simplă.

Astfel, s-a definit **condiția potestativă pură** drept un eveniment viitor a cărui realizare depinde exclusiv de voința uneia dintre părți, cu urmarea că obligația asumată sub condiție pur potestativă suspensivă din partea debitorului este nulă, echivalând cu lipsa intenției părții de a se obliga juridic, fiind însă, deopotrivă, valabile obligația asumată de creditor sub condiție pur potestativă, suspensivă sau rezolutorie și obligația asumată de debitor sub condiție pur potestativă rezolutorie.

Condiția potestativă simplă constă într-un eveniment viitor și nesigur ca realizare, ce depinde de voința uneia dintre părți și de un fapt exterior sau de voința unei persoane nedeterminate, fiind valabilă independent de caracterul suspensiv sau rezolutoriu sau de persoana care și-a asumat obligația condițională.

10.3. Din punct de vedere al modului de stipulare, condiția poate fi **pozitivă** (eveniment viitor ce urmează a se produce, pentru a conduce la împlinirea acestei modalități – formulare în sens afirmativ) sau **negativă** (eveniment viitor care urmează să nu se producă, pentru a conduce

¹ Dispozițiile art. 1006 C. civ. definesc *condiția potestativă* drept *aceea care face să depindă perfectarea convenției de un eveniment, pe care și una și alta din părțile contractante poate să-l facă a se întâmpla sau poate să-l împiedice*.

² M. Planiol, G. Ripert, *Traité pratique de droit civil français*, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 1931, p. 335-336; J. Carbonnier, *Droit civil. Les obligations*, Presses Universitaires de France, 19-ème édition, Paris, 1995, p. 229-230.

la împlinirea condiției – formulare în sens negativ). Atât condiția pozitivă, cât și cea negativă pot fi suspensive sau rezolutorii, în funcție de faptul nașterii sau desființării raportului juridic civil, ca urmare a producerii sau nerealizării evenimentului-condiție.

10.4. În ceea ce privește caracterul condiției, aceasta poate fi **posibilă** sau **imposibilă**, atunci când evenimentul-condiție nu se poate realiza, fie material sau fizic, fie juridic, caz în care imposibilitatea juridică se apreciază în momentul stipulării condiției, chiar dacă *pendente conditione* reglementarea juridică se schimbă și imposibilitatea dispare¹.

Potrivit dispozițiilor art. 1009 C. civ., *condiția de a nu face un lucru imposibil nu face ca obligația contractată sub această condiție să fie nulă*, prin urmare, **condiția imposibilă și negativă** nu afectează valabilitatea obligației, aceasta fiind de fapt pură și simplă, similar condiției imposibile rezolutorii.

De asemenea, din punct de vedere al aceluiași criteriu, condiția poate fi **licită și morală** sau **ilicită și imorală**, caz în care contravine normelor legale imperative ce privesc ordinea publică, economică și socială și regulilor de conviețuire socială, fiind nulă însă numai obligația afectată de o condiție ilicită sau imorală suspensivă, iar nu rezolutorie. Doctrina juridică² a apreciat că numai **dacă condiția imposibilă, ilicită sau imorală suspensivă a fost motivul determinant al actului juridic civil, atunci acesta este lovit de nulitate absolută, în caz contrar condiția se consideră nescrisă și obligația va avea un caracter pur și simplu.**

10.5. În literatura de specialitate³, pornindu-se de la clasificările condiției din dreptul roman, s-a precizat că acestea mai pot fi clasificate în condiții derizorii și inepte, condiții perplexe, condiții captatorii, condiții prepostere, condiții *poenae nomine*, condiții juridice, condiții necesare, condiții prezente și trecute, condiții promiscue și nepromiscue,

¹ L. Pop, *op. cit.*, p. 133.

² D. Alexandresco, *Principiile dreptului civil român*, vol. III, București, 1926, p. 38.

³ S.C. Longinescu, *op. cit.*, p. 359-361.

însă nu toate acestea reprezintă modalități ale actului juridic civil – condiții.

11. Clasificarea sarcinii. În funcție de persoana beneficiarului, sarcina poate fi stipulată în favoarea dispunătorului, în favoarea gratificatului sau în favoarea unui terț.

Din punct de vedere al caracterului său, sarcina poate fi **posibilă sau imposibilă și licită și morală sau ilicită și imorală.**

Secțiunea a 2-a. Liberalitățile

12. Precizări prealabile. Drepturile reale sau de creanță preexistente pot fi transmise din patrimoniul unei persoane în patrimoniul alteia, atât prin intermediul unor acte juridice cu titlu oneros, în care înstrăinătorul urmărește obținerea unui alt folos patrimonial în schimbul propriei sale prestații, cât și prin mijlocirea unor **acte juridice cu titlu gratuit** – liberalități, în privința cărora **în locul valorii patrimoniale transmise nu a operat substituirea unei alte valori.**

În doctrina juridică¹ s-a considerat că liberalitățile au ca scop atribuirea unor bunuri în funcție de alegerea și voința dispunătorului către anumite persoane, desemnate de acesta din considerații de afecțiune ori din alte asemenea motive.

§ 1. Noțiunea de liberalitate. Diferențe între donație, mecenat, sponsorizare cu titlu gratuit² și legat

13. Definiția și enumerarea liberalităților. Liberalitățile reprezintă o subdiviziune a actelor juridice cu titlu gratuit, fiind caracterizate prin

¹ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. III, Ed. Națională S. Ciornei, București, 1928, p. 707.

² În privința naturii juridice a contractului de sponsorizare, a se vedea *infra* p. 170.

faptul că **dispunătorul își micșorează, în mod actual sau după decesul său, patrimoniul cu folosul patrimonial procurat gratificatului.**

În sfera liberalităților, drepturile reale sau de creanță pot fi translate atât prin **liberalități – acte juridice între vii**, care își produc efectele necondiționat de decesul vreuneia dintre părți, cum sunt **donăția, mecenatul și sponsorizarea cu titlu gratuit**, cât și prin **liberalități – acte juridice pentru cauză de moarte**, de a căror esență este aspectul că producerea efectelor are loc numai și din momentul decesului autorului acestora, cum este **cazul legatelor.**

14. Noțiunea de donație și de legat. Comparație între donație, legat, mecenat și sponsorizare cu titlu gratuit. Donația, liberalitate între vii, este un contract solemn, unilateral și cu titlu gratuit prin care una dintre părți, numită donator, cu intenție liberală își micșorează în mod actual și irevocabil patrimoniul său cu un drept real sau de creanță, măbind patrimoniul celeilalte părți, numită donatar, cu același drept, fără a urmări să primească ceva în schimb¹.

Approape toate caracterele juridice ale contractului de donație suferă nuanțări și excepții: donația este un contract solemn, dar nu întotdeauna (donațiile indirecte și darurile manuale nefiind supuse formei autentice *ad validitatem*); donația este un contract unilateral, dar poate fi și sinalagmatic în măsura afectată de sarcini, caz în care și caracterul său gratuit poate fi umbrit de elemente oneroase; donația are caracter irevocabil, făcând excepție însă donația încheiată între soți².

Legatul, liberalitate pentru cauză de moarte, reprezintă un act juridic unilateral, dispoziție testamentară, esențialmente revocabilă, prin care testatorul desemnează una sau mai multe persoane care, la decesul său,

¹ Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, ed. a II-a, Ed. Actami, București, 1999, p. 124. Potrivit dispozițiilor art. 801 C. civ., *donația este un act de liberalitate prin care donatorul dă irevocabil un lucru donatarului care-l primește.*

² F. Juca, *Donație, sponsorizare, mecenat*, în *Revista de Drept Comercial*, anul VIII, nr. 9/1998, p. 95-111.

urmează să dobândească cu titlu gratuit întregul său patrimoniu sau o fracțiune din acesta ori anumite bunuri determinate¹.

Liberalitățile – acte juridice de dispoziție cu titlu gratuit, dată fiind importanța deosebită pentru patrimoniul autorilor acestora, sunt acte juridice solemne, pentru care forma prescrisă de lege este cerută *ad validitatem*.

În schimb, dacă pentru **donajie și mecenat**, forma cerută pentru valabilitatea acestora este **forma autentică** (notarială), în **cazul legatului**, acesta poate îmbrăca în mod valabil chiar **și forma înscrisului sub semnătură privată**, cu mențiunea că formele prescrise de lege pentru legat sunt *ad validitatem*, iar nu *ad probationem*.

În timp ce **donajia și mecenatul** fac parte din **categoria contractelor unilaterale**, acte juridice de formațiune bilaterală, reprezentând voința concordantă a două părți, **legatul** constituie un **act juridic unilateral**, fiind rezultatul voinței unei singure părți. Din această diferențiere a liberalităților rezultă și deosebiri în planul formării lor valabile, în sensul că în cazul legatului, cercetarea valabilității voinței unice este nu numai necesară, dar și suficientă, pe când în cazul donației și al mecenatului trebuie să se cerceteze ambele manifestări de voință.

Diferențieri importante între liberalități se întâlnesc și în planul publicității imobiliare. Astfel, în timp ce **donajia și mecenatul** sunt supuse **regulii înscrierii în cartea funciară în vederea obținerii efectului de opozabilitate față de terți**, **legatul reprezintă una dintre excepțiile de la acest principiu, caz în care dobândirea dreptului tabular este opozabilă față de terți fără înscrierea în cartea funciară**². Astfel, dreptul

¹ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Actami, București, 1999, p. 228. Potrivit dispozițiilor art. 802 C. civ., *testamentul este un act revocabil prin care testatorul dispune, pentru timpul încetării sale din viață, de tot sau parte din avutul său*.

² În conformitate cu dispozițiile art. 26 din Legea nr. 7/1996, republicată, dreptul de proprietate și celelalte drepturi reale înscrise în cartea funciară, dobândite prin succesiune, accesiune, vânzare silită, uzucapiune, prin efectul legii, prin expropriere sau prin hotărâri judecătorești, devin opozabile față de terți fără înscriere în cartea funciară, dar numai cât privește pe dobânditorii primari, nemijlociți.

tabular dobândit printr-o donație neînscrisă în cartea funciară este opozabil dobânditorilor ulteriori cu titlu gratuit înscrisi, precum și dobânditorilor ulteriori cu titlu oneros înscrisi, dar care au fost de re-credință la data încheierii actului, fiind însă inopozabil dobânditorilor ulteriori cu titlu oneros înscrisi și de bună-credință, creditorilor privilegiați sau ipotecari ulteriori înscrisi în cartea funciară, precum și altor terțe persoane interesate¹. În schimb, dreptul tabular dobândit prin legat este opozabil terților fără înscriere în cartea funciară, justificarea excepției legale rezidând în aspectul că devoluțiunea succesorală testamentară nu este susceptibilă de publicitate imediată², întrucât transferul drepturilor din patrimoniul defunctului în patrimoniul moștenitorilor operează de drept din momentul deschiderii moștenirii.

De asemenea, în timp ce **donația și mecenatul** pot fi încheiate atât **personal, dar și prin intermediul unui reprezentant legal sau convențional, testamentul este un act juridic strict personal**, nefiind susceptibil de a fi încheiat prin procedeul reprezentării, de unde decurge și concluzia că donația și mecenatul pot fi încheiate atât de către o persoană fizică, cât și de una juridică, în timp ce testamentul nu poate fi decât rezultatul manifestării voinței unei persoane fizice.

Totodată, valabilitatea legatului se apreciază numai în raport de persoana testatorului, în schimb ce la aprecierea legalității donației încheiate prin reprezentant, se va avea în vedere și persoana reprezentantului.

Donația și mecenatul sunt, în principiu, acte juridice ale căror efecte sunt supuse principiului irevocabilității, spre deosebire de legat, ce reprezintă un act juridic esențialmente revocabil prin voința singulară a testatorului, excepție de la regula de drept enunțată. Astfel, testatorul poate reveni oricând asupra dispozițiilor instituie prin legat, dreptul său de a revoca legatul nefiind susceptibil de abuz și neputând face obiectul unei renunțări.

În ceea ce privește diferențierile existente între donație și mecenat, în primul rând, în cazul mecenatului, **calitatea de beneficiar** al acestuia nu poate aparține decât unor persoane fizice, care necesită sprijin în

¹ M. Nicolae, *Tratat de publicitate imobiliară. Noile cărți funciare*, vol. II, Ed. Univers Juridic, București, 2006, p. 273.

² *Ibidem*, p. 291.

domeniile cultural, artistic, medico-sanitar sau științific, cercetare fundamentală și aplicată, spre deosebire de donație, în cazul căreia donatarul poate fi orice persoană, atât fizică, cât și juridică, care are capacitatea de a primi prin donație.

În al doilea rând, în cazul mecenatului, legea instituie **necesitatea evaluării bunurilor materiale**, care constituie obiectul său, prin actul juridic încheiat, la valoarea reală din momentul predării. În cazul donației, statul estimativ nu are caracter obligatoriu, fiind cerut numai *ad probationem*, iar în situația în care este întocmit, nu trebuie cuprins în mod necesar în corpul contractului de donație, putând fi redactat și sub forma înscrisului sub semnătură privată. De asemenea, în ipoteza statului estimativ, evaluarea se face de părți și poate avea și caracter global.

În al treilea rând, **donatorul nu beneficiază de facilitățile legale** prevăzute în cazul mecenei, și anume scutirea de plata impozitului pe venit și reducerea bazei impozabile.

Sponsorizarea reprezintă o liberalitate numai în măsura în care este cu titlu gratuit, sponsorul neurmărind înlocuirea valorii patrimoniale procurate beneficiarului cu un alt avantaj obținut de acesta din urmă.

Potrivit dispozițiilor art. 1 alin. (2) din Legea nr. 32/1994, contractul de sponsorizare se încheie în formă scrisă, cu specificarea obiectului, valorii și duratei sponsorizării, precum și a drepturilor și obligațiilor părților. Prin urmare, spre deosebire de contractele de donație sau de mecenat, **sponsorizarea nu este un act juridic solemn**, forma scrisă fiind cerută numai *ad probationem*, rațiunea constând în aceea că sponsorizarea nu este prin esența sa o liberalitate, forma *ad validitatem* fiind prevăzută de lege în cazul actelor juridice ce produc efecte deosebit de importante asupra patrimoniilor părților.

Spre deosebire de donație, în cazul contractului de sponsorizare, fără ca legea să distingă între sponsorizarea cu titlu oneros sau cea cu titlu gratuit, se instituie interdicția potrivit căreia instituțiile și autoritățile publice, societățile comerciale cu capital majoritar de stat și regiile autonome nu pot efectua activități de sponsorizare având ca beneficiari persoane fizice și asociații familiale care își desfășoară activitatea conform O.U.G. nr. 44/2008 privind autorizarea persoanelor fizice și a asociațiilor familiale care desfășoară activități economice în mod independent, precum și societăți comerciale cu capital privat.

De asemenea, dispozițiile art. 4 alin. (2) din Legea nr. 32/1994 stabilesc în mod **expres și limitativ persoanele care pot avea calitatea de beneficiar al sponsorizării**, și anume orice persoană juridică fără scop lucrativ, care desfășoară în România sau urmează să desfășoare o activitate în domeniile cultural, artistic, educativ, de învățământ, științific – cercetare fundamentală și aplicată, umanitar, religios, filantropic, sportiv, al protecției drepturilor omului, medico-sanitar, de asistență și servicii sociale, de protecția mediului, social și comunitar, de reprezentare a asociațiilor profesionale, precum și de întreținere, restaurare, conservare și punere în valoare a monumentelor istorice; instituțiile și autoritățile publice, inclusiv organele de specialitate ale administrației publice, pentru activitățile prevăzute anterior; emisiuni ori programe ale organismelor de televiziune sau radiodifuziune, precum și cărți ori publicații din domeniile definite anterior, precum și orice persoană fizică cu domiciliul în România a cărei activitate în domeniile precizate este recunoscută de către o persoană juridică fără scop lucrativ sau de către o instituție publică ce activează în domeniul pentru care se solicită sponsorizarea. Prin urmare, sponsorizarea se deosebește de contractul de donație, asemănător mecenatului, prin aspectul că **beneficiarul sponsorizării nu poate fi orice persoană fizică sau juridică**. De asemenea, mecenatul se diferențiază de sponsorizare prin aspectul că beneficiarul acestuia nu poate fi decât o persoană fizică, iar nu juridică.

Spre deosebire de statul estimativ din materia donațiilor, în cazul sponsorizării constând în **bunuri materiale**, acestea vor fi **evaluate obligatoriu**, prin actul juridic încheiat, la valoarea lor reală din momentul predării către beneficiar.

Persoanele fizice sau juridice române, care efectuează sponsorizări în domeniile prevăzute de lege, beneficiază de reducerea bazei impozabile cu echivalentul sponsorizărilor, dar nu mai mult de 10% din baza impozabilă pentru sponsorizări în domeniile cultură, artă, învățământ, sănătate, asistență și servicii sociale, acțiuni umanitare, protecția mediului; 8% din baza impozabilă pentru sponsorizări în domeniile educație, drepturile omului, știință-cercetare fundamentală și aplicată, filantropic, de întreținere, restaurare, conservare și punere în valoare a monumentelor istorice, sport, cu excepția fotbalului; 5% din baza impo-